

4-53

2. ԿՐՈԿՈՎԱՆ

ԲՈՒՐԺՈՒՇԿԱ
ԴԻՎԱՇԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ ՎԱԶԱՍԱՀԵ

 ԿՐՈՆԱՑՄԱՆ

ԲՈՒՐՃՈՒՇՎԻ
ԳԻՎԱՎԱՐԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(XIX դարի 80-ական թվ.)

«Հայաստան» հրատարակչություն, Երևան — 1980

173322

Կիրակոսյան, Զ. Ա.

Կ=53 Բուրժուական դիվանագիտությունը և Հայաստանը
(XIX դ. 80-ական թթ.)—Եր.: Հայաստան, 1980.—
456 էջ:

Մենագրությունը նվիրված է XIX դարի 80-ական թթ. արևմտահայության քաղաքական պատմության լուսարանությանը:

Հեղինակը փորձել է բացահայտել հայոց ազգային-ազատագրական պայքարի և օտար տերությունների դիվանագիտական ախոյանության առնչությունները, վերհանել ազգային ինքնազիտակցման, ինքնաճանաշման պրոցեսի հանգամանքներին:

Մենագրությունը կհետաքրքրի ինչպիս մասնագետներին, այնպես և բնթեցող լայն շրջաններին:

Կ 0504000900 (380)	49.80	9 (C) 16 + 9 (C43) 1
		ԴՄԴ 63.3(2) + 63.3(22)
701(01)80		

ԵՊՀ Գրադարան

© «Հայաստան» հրատարակչություն, 1980 թ.

SU0158943

«Բուրժուական դիվանագիտությունը և Հայաստանը XIX դարի 70-ական թթ.» մենագրության մեջ մենք ցույց ենք տվել 1877—1878 թթ. ոռու-թուրքական պատերազմի ժամանակ և նրանից հետո հայ ժողովրդի ազգային-ազատագրական ոգորումների բնույթն ու էությունը։ Ընթերցողն այդ գրքից, հարկավ, գաղափար է կազմել Սան-Ստեֆանոյում կնքված ոռու-թուրքական պայմանագրի 16-րդ հոդվածի, արևմտաեվրոպական դիվանագիտության խարդախ դերի, Դիզրաելիի, Սոլսբերիի, Լայարդի ու անդլիական մյուս դիվանագետների հակառուսական, հակահայկական խորամանկ խաղերի մասին։ Կրքում շեշտել ենք, որ Բեռլինի կոնգրեսը հայ ժողովրդին ոչինչ չտվեց իր 61-րդ հոդվածով։ Դիվանագիտական այդ ֆորումը վերանայեց Սան-Ստեֆանոյի 16-րդ հոդվածի բովանդակություն՝ ըստ էության հօգուտ թուրքիայի, վերջինիս զիջելով իսկական հայկական հողերը, որոնք ոռուսական բանակն աղատագրել էր օսմանյան լծից։

Արևմտյան տերությունները խանգարեցին Ռուսաստանին՝ լիովին իրականացնելու հայ ժողովրդին ռեալ օգնություն ցույց տալու ծրագիրը։ Ռուսաստանի հովանու ներքո հայ ժողովրդի երկու հատվածերի համախմբումը շիրականացավ։ Հայ ժողովրդի մի ստվար մասը մնաց սուլթանի տիրապետության տակ, ենթարկվելով ահավոր փորձությունների, զանգվածային կոտորածների։

Սակայն հայ ժողովրդն ապրեց հույսով։ Նա սպասում էր, որ Ռուսաստանի ու եվրոպական տերությունների ակտիվ միջամտությամբ, այնուամենայնիվ, կիրագործվեր 61-րդ հոդվածի պահանջը, կթեթևանար և կրարելավեր արևմտահայերի վիճակը։

XIX դարի 80-ական թթ. հայ ժողովրդի կյանքն ընթացավ այդ իսկ նշանաբանով։ Այս տասնամյակը հույսի և հուսախաբության, պայքարի ու նախապատրաստությունների ժամանակաշրջան էր։ Մի կողմից, սպասելիքներ դիվանագիտությունից, տերություններից, մյուս կողմից՝ հուսախաբություն նրանցից, առևլություն բուրժուական դիվանագիտության, աշխարհի հզորների բարքերի հանդեպ և ժողովրդի ազատագրության սեփական ուղիների որոնումներ, իր ուժեղին կոթնելու զարգացումներ։

Բացահայտելով արևմտաեվրոպական դիվանագիտության գործողությունների հակաժողովրդական էությունը, մենք միաժամանակ ցույց ենք տալիս եվրոպական դեմոկրատական շրջանների հումանիստական դիրքորոշումը։

80-ական թթ. կեսերից հայոց ազգային-ազատագրական պայքարը թևակոխեց իր զարգացման նոր փուլը։ Ինքնագիտակցման, ազգային ուժերի համախմբման, ազգային ինքնամանաշման պրոցեսը որակական թոփչք ունեցավ։ Ժամանակի ազգային-ազատագրական շարժումների, եվրոպական ու ոռւսական հեղափոխական-դեմոկրատական, նաև սոցիալիստական մտքի ազդեցության տակ առաջին պլան մղվեց սեփական ուժերով կոիվ տալու, սովորական քաղաքական կովի ձեռնոց նետելու մտայնությունը։ Հայոց կյանքի հրապարակ իշան «Արմենիա» (Մարսել), «Հայաստան» (Լոնդոն), «Հնչակ» (Լոնդոն, ֆնկ) թերթերը, որոնց գործունեությունն ամբողջապես նվիրվեց արևմտահայության ազատագրության գործին։

Մենագրությունն ընդգրկում է 80-ական թթ. ժամանակահատվածը։ Մենք շենք անդրադաել հայկական ազգային կուսակցությունների գործունեությանը, քանի որ այն, ըստ էության, ծավալվեց *XIX* դարի 90-ական թթ. սկզբից։

Հարգեդի ընթերցողին հիշեցնենք, որ առանց ծանոթ լինելու 70-ական թվականներին նվիրված գրքի բովանդակությանը, հնարավոր շի լինի սպառիչ պատկերացում կազմել 80-ական թվականների մասին։

Նախապես շնորհակալություն ենք հայտնում այն ընթերցողներին, որոնք իրենց դիտողություններով կօգնեն մեզ մեր հետագա ուսումնասիրություններում։